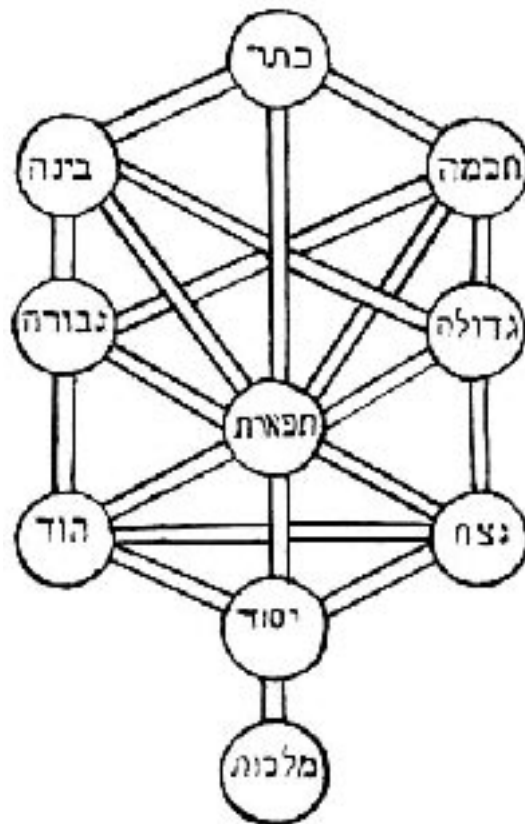

Intersection of Kabbalah and Halacha

Rabbi Efreim Goldberg
Boca Raton Synagogue

- I. Introduction
 - a. Rationalists think they reject and are immune from kabbalah but you will see that there are mainstream practices we all do that only have a source in kabbalah.
 - b. What happens when halacha and kabbalah conflict?
 - c. What if they don't conflict but kabbalah says to do something that has no source in halacha?

- II. Shulchan Aruch – R' Yosef Karo
 - a. Introduction to Beis Yosef - includes Zohar
 - b. Incorporates Zohar such as pouring water into a vessel and not on the ground
 - i. Washing hands – machlokes Rosh and Rashba for reason - 4:7-11
 - c. As long as the Zohar does not contradict explicit gemara it has precedence over other poskim.
 - i. Beis Yosef 141 – quotes Zohar that oleh should not read the Torah with the ba'al koreh.
 - d. Shut Beis Yosef – R' Yitzchak Karo, uncle of Beis Yosef – if kabbalists disagree with gemara, we reject their ruling and follow gemara. However, if they side with one view in the post Talmudic debate, we allow Kabbalah to decide.
 - i. Tosafos (Menachos 36b), Rosh, Rashba – debate
 - e. If however, Kabbalah goes against gemara, we reject kabbalah
 - i. Beis Yosef 25 - Rejects Agur's quotes about Zohar regarding how many berachos on tefillin.
 - f. Kabbalah as primary source for a practice
 - i. Levi'im washing hands of Kohanim – OC 128
 - ii. Women not going to funeral YD 359
 - iii. Windows in a shul OC 90:4
 - g. Sometimes rejects Kabbalah, even when no contradiction in the gemara
 - i. Waiting between meat and milk YD 98:2
 - h. Magid Mesharim
 - i. mystical revelations played a role in prodding him to publish Beis Yosef.
 - ii. His work unites the world of halacha and kabbalah

- III. Other Poskim attitude towards Kabbalah
 - a. Radvaz (4:80) – permissible to remove before mussaf since it doesn't contradict gemara. However, since based entirely on kabbalah, cannot force others.
 - b. Magen Avraham 1:4, 24:1, 46
 - c. Mishna Berura 25:42 – quotes Kenesses HaGedolah who endorses this attitude that it is optional.
 - d. Kaf Ha'Chaim 25:75 – if Kabbalah doesn't contradict the gemara it is obligatory to follow it.
 - e. Rav Ya'akov Emden –
 - i. 1:47 – direction of bed
 - ii. 36 – coming late to shul
 - f. Maseis Binyamin 62
 - i. Follow Zohar always
 - g. Chassam Sofer 1:51
 - h. Maharshal 98
 - i. Rav Ovadia Yabia Omer 6:8
 - j. Aruch Ha'Shulchan oc. 25:29

1. Beis Yosef Introduction

R' Yosef Karo

1488-1575

נמצא שמי שיהיה ספר זה לפניו יהיו סדורים לפניו דברי התלמוד עם פירוש רש"י והתוספות והר"ן ופסקי הרי"ף והרא"ש והמרדכי והרמב"ם והגהותיו ומגיד משנה ורבינו ירוחם וספר התרומה ושבלי הלקט והרוקח ושערי דורא וספר התשב"ץ וספר העיטור ונמקי יוסף וסמ"ג וסמ"ק וארחות חיים ותורת הבית והגהות אשרי וספר המנהיג והאגור וספר בעלי הנפש להראב"ד ותשובות הרא"ש והרשב"א והר"י בר ששת וה"ר שמעון בר צמח ומהר"י קולון ותרומת הדשן. כל דבריהם מבוארים היטיב. ובקצת מקומות מאמרי הזוהר:

ז י טוב להקפיד בנשילת ימים שחרית ~~בכל~~ בכל הדברים המעכבים בנשילת ידים לסעודה (הגה *מיטו אינו מעכב ו לא כלי ולא (י) כח נגרא ושאז דברים הסופליט בנשילת הסעודה (מרדכי ~~ריש פ' אלו דברים חשובות רש"א סימן ק"א~~):
ח כ נשילת ידים שחרית אין נוטלין (ה) (ט) ע"ג קרקע אלא לתוך ז כלי :
ט ל מים שר נש"י שחרית אסור ליהנות מהם ולא ישפכם בבית ורא בחקום שעוברים שם בני אדם :
י » נוטל כדי שר מים ביד ימינו ונותנו ליד שמארו (ו) כדי שיריק מים על ימינו תחלה .
יא ח כ לא ישול (ז) ממי שלא (ט) נוטל ידיו שחרית :

2. Shulchan Aruch 4:7-11

3. Beis Yosef - OC4

ח"א ובן כחוצ בספר הזוהר פרשת וישב (קפד): על פסוק (בראשית לו ט) ויאמר האיש נסעו מזה. ועוד כתובים שם בנשילת ידים שחרית חידושין שאינם נמלאים בפוסקים וזה לשונו רבי שמעון פתח ארחן צנקיון כפי וכו' מא חזי רוח דמלתא הכא דלית צר נש בעלמא דלא טעים טעמא דמותא בליליא ורוחא מסאבא שריא על ההוא גופא מאי טעמא צגין דנשמתא קדישא איסתלקת מיניה דבר נש ונפקת מיניה ועל דנשמתא קדישא נפקת ואסתלקת מיניה שריא רוחא מסאבא על ההוא גופא וכד אהדרת נשמתא לגופא אהעברת ההוא וזהמא והא אימתר ידיו דבר נש וזהמא דמסאבא אשתאר צהו ועל דא לא יעבר צר נש ידיו על עינו צגין ההוא רוחא מסאבא עד דנטיל להון וכד נטיל להון כדין הא אסתקדש ואקרי קדוש והין צעי לאסתקדשא צעי חד כלי לתחא וחד כלי לעילא דיתקדש מההיא

היכא דלא נגעו משמע דלא תקון כמו שכתבתי בסמוך: ומיידו משום רוח רעה השורה על הידים נראה דגם להרא"ש אפילו היה נעור כל הלילה צריך ליעול ידיו דרוח רעה השורה על הידים בלילה משמע דלא תלי צנינה כלל. אבל בספר הזוהר פרשת וישלח (קסט): נראה שאין רוח רעה שורה על הידים אלא צשעת שינה שכתוב שם על פסוק (בראשית לב כה) ויותר יעקב לבדו דהא לית לך מאן דנאים בליליא צערסיה דלא טעים טעמא דמותא ונפקת נשמתיה מיניה וכיון דאשתאר גופא בלא נשמה קדישא רוחא מסאבא זמין ושריא עליו ואסתאיב והא אוקימנא דלית ליה לבר נש לאעברא ידיו על עינו בצפרא צגין דהא רוח מסאבא שריא עליהו עכ"ל וכן משמע גם כן מן המאמר שכתבתי לעיל שכתוב בפרשת וישב (קפד):

יד"טז ואם השכים ללמוד ונטל ידיו ואחר כך השכיב עצמו לישן קודם היום נראה דאפילו כדי להעביר רוח רעה אינו צריך לחזור וליעול ידיו דכיון שעברה פעם אחת על ידי נטילה שלש פעמים שוב אינה שורה באותה הלילה. ואפשר שאף על פי שעברה על ידי נטילה שלש פעמים חוזרת ושורה וכן נראה מספר הזוהר שכתב בתחלת פרשת ויגש (רו.) על מה שאמרו ז"ל (סוכה כו:) שדוד היה מנמנם כסוס רוא דמילתא דהא דוד מלכא חי וקיס לעלם ולעלמי

4. Beis Yosef 141

ורבינו הגדול מהר"י אבוהב ז"ל כתב שמעתי שכחוב בספר הזוהר שאין לקרות כלל אלא אחד וראוי לחוש לדבריו אם האמת הוא כך שאני לא ראיתי כתוב אלא ששמעתי עכ"ל ואני הכותב זכיתי למואלו והוא צפרסת ויקהל (רו.) וז"ל ואסיר למיקרי צאורייתא צר חד בלחודוי

אע"פ שלדברי הפוסקים נריך לקרות ואם לא יקרא כתבו דהוי צרכה לבטלה מאחר שלא נזכר זה בתלמוד בהדיא לא שצקינן דברי הזוהר מפני דברי הפוסקים ועוד דהא איכא למימר דכל שהעולה שומע מה ששליח ליצור קורא ומכוין לבו לדבריו הרי הוא כקורא דשומע

הזוהר שמלות תפילין אינה נובגת צח"ה ושאיסור להניחם לא הניחוס עוד צח"ה ועוד שכל ספרד נוהגים בכל הדינים וכל ענייני איסור והיתר כסדרת הרא"ש והוא היה מניחם ומצרך עליהם ומשעה שמלאו המאמר ההוא לא הניחוס עוד כל החכמים וכל הקבלות אין גם אחד וכ"ש בדבר דלא איפסיקא הלכתא אלא זה אומר צכה וזה אומר צכה שנקריע כחכמי הקבלה וראיה שחכמי הקבלה סדרת' שמני' יבוס קודם למנות חליטה שכתבו שמלות היבוס תועלת גדולה לנפש המת כי תגדל הגאח הנפש כשהיא מתגלגלת צמי שהוא קרובה למשפחה יותר לפי שיש לו שייכות גדול עמו ועם החליטה כי כשאין היבוס רוצה ליבוס נחשב לו לאכזריו' שהרי אינו רוצה לתועלת נפש אחיו והראוי צוה שתחלוץ לו היבומה נעלו מעל רגלו לסימן ורמז שהוא מסתלק ונשמע מן האחיה וזהו לשון וחלטה נעלו מלשון חלץ מהם ולשון נעלו לשון שהיו נועל דלת צפני נפש אחיו המת ואמר מעל רגלו לפי שהרגל סיב' ההלכה וכן זה סיבה שתלך נפש אחיו המת למשפח' אחרת וענין וירקה כי הרקיקה הנמאסת רומזת לדבר הנמאס המתגלגל מן הגוף דרך חוץ השדרה שהנפש מתלבשת ומתעטפת בו ולכך הנריכו חכמי האמת ז"ל להיות הרוק תפל קודם שתאכל היבומה כדי שלא יבא מזד האכילה אלא מן הליחות שצגופה משין אותו דבר הנמאס הבא מלחות הגוף אי' והיה היבוס אכזרי ונמאס צעניי הצריות באשר לא יחפוץ ליבוס ועל כן ראוי שיקרא צישראל צעם הזה בית חלוץ הנעל ועוד לוחה התורה וירקה צפניו כדי לצותו כמו לדבר מאוס וצווי מאד כדרך המריב עם חצירו ורוקק צפניו כדי לצותו ולהמאסו והענין כי הענין הזה חסד הקב"ה על ישראל כדי שיזכו כל הנפשות לאור צאור העליון כמ"ש חכמים ע"ה כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא וזה הענין מפורש בדברי אליהו שאמר בן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גצר להשיב נפשו מני שחה לאור צאור החיים אמר הכתוב פעמים שלש

לגבות מהנכסים ההם בעד כתובתה עם התוספת והיבם אומר שאינו רוצה לחלוץ אלא ליבם ותובע מב"ד שיוציאו הנכסים מידה עד שיתברר הדין מה דינו אם יוציאו ב"ד הנכסים מיד האשה אם לאו ואת"ל שיוציאו מידה אם ישימו אותם ביד שלישי עד שיתברר הדין או אם יתנו הנכסים ביד היורשים :

5. Shut Beis Yosef Teshuva of R' Yitzchak Karo

תשובה זה הדין תלוי צדין איסור והיתר והוא אם מלות יבוס קודמת למלות חליטה או אם מלות חליטה קודמת למלות יבוס שאם מלות יבוס קודמת יוליאו הנכסים מידה אחר שלא הגיע זמן גביית כתובתה ותוספת עד שתחלוץ שדבר פשוט הוא בעל חוב שלא הגיע זמנו לגבות ותפס מנכסי הלוה יוליאו מידו שכל עוד שלא הגיע זמנו לגבות אינו חייב לו כלום וכ"ש אשת איש שתפסה כתובה ותוספת קודם שתחלמי או התגרש שיוליאו מידה לפי שלא הגיע זמנה לגבות ואולי לעולי לא יגיע שאולי תמות צחיי בעלה וכן היבומה שתפסה צחיי היבוס ואם כן נאמר דחליטה דמאן דאמר שמלות יבוס קודם יוליאו הנכסים מידה וגם יתנוס ציד היורשים ואם כן לריך שנדע אם הלכה כמא' דאמר מלות יבוס קודם למלות חליטה או מלות חליטה קודמת למלות יבוס. ולפי דעתי דהלכה כמא' דאמר מלות יבוס קודמת צראיות רבות הראיה הראשונה לשמלות יבוס קודמת למלות חליטה היא שאחר שהיא מחלוקת צין החנאים והאמוראים והפוסקים אם מלות יבוס קודם למלות חליטה ולא איפסיקא הלכתא כהם וראינו חכמי הקבלה שסדרתם שמלות יבוס קודם למלות חליטה אי"כ ראוי לפסוק הלכה כהם והשכל גוזר כן שאם חכמי הקבלה פסקו הלכה הפך פסק התלמוד יפסוק הדין כתלמוד ערוך שצידנו אצל אחר שלא נפסקה הלכה בתלמוד וגם כל הפוסקים לא פסקו הלכה כמי אלא איש לדרכו פנו ויש הכרעה בקבלה כחיי מהם הכרעה היא לחכמי הקבלה וכן מקובלני מרבותי וראיה שהרי צחול המועד יש מחלוי אם נניח תפילין אם לא ולא איפסיקא הלכה כמי ואחר שמלאו חכמי ספרד מאמר צמדרש

6. Beis Yosef OC 25

לאוקמה ואני תמהתי על הני רב רבני החולקים על רבי שמעון בן יוחאי אם היה שידעו מאמר זה ומכל מקום העולם נוהגים לברך שמים עכ"ל. ואיני יודע למה תמה על זה יותר מכמה דינים שמנינו שכתב רבי שמעון בן יוחאי בספר הזוהר היפך ממסקנא דתלמודא ואין הפוסקים כותבים אלא מסקנא דתלמודא וטעמא משום דאפילו אם היו יודעים דברי רבי שמעון בן יוחאי לא הוו חיישי להו במקום דפליגי אלתלמודא דידן והמפרשים דלעולם כריך לברך שמים משמע להו דבהדיא קאמר תלמודא הכי ולפיכך פסקו כן כל שכן שצמי הפוסקים

ע"כ: והאגור (סי' לו) כתב וזה לשונו ואני המחבר מלאתי בספר הזוהר בפרשת פינחס יב מאמר דרבי שמעון בן יוחאי דאין לברך על שניהם אלא ברכה אחת וזה לשונו אמר רבי שמעון תפילין אינון על מוחא לקבל זכוה ותפילין דרועא שמאלא על לביה לקבל שמור ומה זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו אף הכא ברכה אחת לתרווייהו ולא כריך לאפרשא בשהייה בעלמא צין דא לדא כמה

עדיין לא נגלה ספר המאור הקדוש בעולם ועוד שאין המאמר ההוא מכריע שלא לברך אלא ברכה אחת דהא אפשר דאיהו נמי סבר דמברך שמים ומה שכתב אף הכא ברכה אחת לתרווייהו היינו לומר דברכת להניח קאי נמי אשל ראש ומשום הכי אין להפסיק ביניהם:

7. Shulchan Aruch OC 128

והוא שיש שם יין טהור וס' אע"פ שנמלכו הכהנים ידיהם שחרית חוזרים ונוטלים ידיהם עד הפרק שהוא חבור היד והזרוע * (ג) כ והלוי יצוק (ה) מים על ידיהם וקודם לכן ימור ? הלוי ידיו ח (ולא נהנו סלויס ליטול (ט) ידיהם מחלה רק סמכו על נטילתן שאינם) :

8. Beis Yosef OC 128

בפ"ב דברכות (טו.) ואילו לנשיאת כפים אי לא משכח מים ליטול ידיו אינו נושא את כפיו. וכן ראיתי האשכנזים נוהגים ליטול ידיהם בשעת נשיאת כפים אף על פי שכבר נטלו ידיהם שחרית ושמתתי שכן היו עושים ג"כ בספרד ושהיו הלויס יוצקים מים על ידיהם ולא הייתי יודע מאין להם דבר זה ליטול על ידי הלויס עד שזכרתי ומלאתי מפורש במדרש הזוהר פרשת נשא (קמו.) וזה לשונו מנא כהן דזעי לפרשא ידיו צעי ליחוסף קדושה על קדושה דליה דינעי לקדשא ידיו על ידי דקדישא מאי קדישא דא ליזאה דינעי כהנא ליטול קדושה דמיא מן ידיו דכתיב וקדשת את הלויס ה הא אינון קדישין וכתיב בלויס (במדבר י"ג) וגם את אחיך מטה לוי וכו' שצטו אביך כלל מכאן כל כהן דפרים ידיו צעי לאתקדשא ע"י דקדישא ליחוסף קדושה על קדושה ולא יטול קדושה דמיא מצב גש אחרא דלאו קדישא.

9. Shulchan Aruch OC 32

ד מ' צריך לפתוח פתחים ד או חלונ' כנגד י ירושלים כרי להחללל כנגדן * ושוב י שיהיו בב'ה ה (ג) י"ב חלונות :

10. Beis Yosef OC 32

דשמיא: ולענין מספר החלונות שצריך להיות בצית הכנסת לא נתפרש בתלמוד ולא בדברי הפוסקים אבל בספר הזוהר כתב בפרשת אלה פקודי (רנא.) שצריך להיות צו י"ב חלונות לסיבת סוד נכמס:

שננו מקום יציאת המת והאבלים. וכו' ב' סעיפים :

א א"א מקום שנהגו לצאת שים ב לפני המטה יוצאות מקום שנהגו לצאת י לאחר המטה יוצאות וי. שיו נהגו שאין יוצאות אלא לאחר המטה ואין לשנות: ב ב' י"ש (ה) למנוע מלצאת נשים לבית הקברות אחר המטה:

11. Shulchan Aruch YD 359

ב ובספר הזוהר פרשת ויקהל (קלו.) כתוב ג שיש נמוע נגשים מלצאת לבית הקברות מפני שאם יוצאות גורמות רעה לעולם וכן ראוי למנוע: מקום שנהגו להיות אבלים הולכים אחר המטה הולכין וכו'. תוספתא (פסחים פ"ג ה"א ד) כתבה הרמב"ן צמרת האדם (עמ' קז):

12. Beis Yosef YD 359

13. Shulchan Aruch YD 89:1

פמ שלא לאכול גבינה אחר בשר. ובו ד' סעיפים:
א "אכל בשר א"א אפילו של י חיה ועוף לא יאכל
 גבינה י אחריו (א) ב [ב] עד שישהה (א) שש
 שעות (ג) ואפילו אם שהה כשיעור י אם יש
 בשר בין השניים צריך להסירו י והלועס לתינוק
 צריך להמתין :

הגה [ד] ואם מלא אחר כך בשר שני השניס ג ומסירו ד צריך
 (ה) לדיח פיו קודם שיאכל גבינה (ה"ק סכ"ה) ה [ה] ויש אומרים
 דאין צריך להמתין שש שעות רק מיד אם סלק י (ב) וצריך ברכה
 המזון מותר על ידי קנות והדחה (חוס' ומרדכי פכ"ה והנהגות אשכ"ז
 והג"ה מיימוני פ"ט דמ"א ורמב"ם) וי והמנהג השפוט במדינות אלו
 להמתין (ב) אחר אכילת הבשר (ג) שעה אחת ואוכלין אחר כך גבינה
 מיהו צריכים לברך גם כן ברכה המזון אחר הבשר (ע"פ הארוך והגהות
 ש"ד) דלזו הוי כסעודה אחרת דמותר לאכול לדברי המקילין אבל בלא
 ברכה המזון לא מהני המחנה שעה ואין חילוק אם המתין השעה קודם
 ברכה המזון או אחר כך (ד"ע מהר"א"ל ולפוסקי א"י) וי ואם מלא בשר
 בין (ד) שניו אחר השעה י צריך לנקרו ולהסירו (ד"ע ממשמעות ה"ק
 ה"ק) [ה] ויש אומרים דאין לברך ברכה המזון על מנת לאכול גבינה ארוך
 כשם מהר"ח (ג) אבל (ב) אין מזהרין בזה ויש מדקדקים להמתין
 (ג) שש שעות אחר אכילת בשר לגבינה וכן נכון לעשות :

15. Magid Meisharim

סימן מב

אורך ליום שבת רביעי לאדר שני חזק ואמץ אל
 תירא ואל תחת כי כל אשר אתה עושה ה'
 מצליח וכל אשר עשית והורית עד היום ה' מצליח
 בידך וכן מסכימים במתיבתא דרקייעא חי ה' כי
 פסק זה אמת ויציב הלכה למשה מסיני הלכה
 כוותך ומטעמך ואם תשלח לקושטאנטינא או לרבך
 או לחכמי א"י כולל יסכימו כוותך וגם דהוא
 בעצמו אם ישאל לו כן ישיב אלא לפי שעה
 נתבהל וגם קצת טינא שעלה בלבו לכן חזק ואמץ
 אל תירא כי כל אשר עשית והורית עד היום
 הזה ה' מצליח ומסכים בו וכן כל מה שתעשה
 ותורה מכאן והלאה הקב"ה יצליח ויסכים על ידך
 רק אם תטרח כמו שטרחת בפסקים הקודמים וזה
 חרדרת על הפסק ההוא הלא נתן ה' לך לב לדעת
 ולהכיר כי דברך אמת וצדק כי אף על פי שאתה
 תמיד חשך סברתיך ונו מדה טובה היא מ"מ
 נכריל דבי אמת וע"כ אל יפול לבך עליו כלל
 כי במתיבתא דרקייע' מסכימים לדברך כאשר
 אמרתי והלא לך למנדע דמן שמיא משגיחין עליך
 אף על גב דתרחת בקדמיתא כמא דאת ידע קב"ה
 לא שבק לך דרחמי תדיר עלך ולא חסרת כל
 טוב עד דתבת בתזבתא ואתית למשרי בטולא דגדפי

14. Magid Meisharim

וכו, ואת כי תדבק בי בתורתי וביראתי ובמשניותי
 ולא תפריד אפילו רגע אחד ואתן לך מהלכים בין
 העומדים האלה ואזכך לגמור כל חיבורך בלי שום
 טעות ולהדפיסם ולפשטם בכל גבול ישראל עמי
 ואגדלה שמך בתלמידים יותר מיצחק אבואב בחירי
 לכן חזק ואמץ בתורתך כאשר אתה עושה בתורה
 ובמשנה בגמ' רש"י ותוספת ובפסק ובקבלה כי אתה
 מקשר אותם זה בזה וכל מלאכי מרום דורשים
 שלומך וטובתך ואל תצטער במוזנות כי כבר אמרתי
 לך פעמים אין מספר כי פרנסתך מזומנת לא
 תחסר דבר כי אתה מושגח מאוד בכל ענייך רק
 כי תדבק בי ובתורתי וביראתי ועבודתי וכבר אתה
 רואה המעלה הגדולה הזאת אשר נתעלה לפני כל
 עם ה' לדבר עמך בקול רם ותזכ' לראו את
 אליהו כאשר אמרתי לך אם תטיב דרכיך לפני
 והטוב בעיניך שאינך הולך בהשכמה לבה"כ ואצ"פ
 שאינך ישן ולא יושב בטל עכ"ז עידן תורה לחוד
 ועידן אלותא לחוד לכן בני השכם לבית אליהך

17. Radvaz

אלף קיא (נו) **שאלה** על מה שמכו להניח תפילין בבית ואחר כך באים לבית הכנסת וכ"ת שהטעם הוא שלא ללכת ארבע אמות בלא תפילין והרי אין לנו זמרין בזה לפי שאנו בין האומות וגם התפילין לריבין גוף נקי והלואי שלא נסיח דעתנו מהם בשעת החפלה:

תשובה חכם אחד מן האחרונים כתב בשם רשב"י ז"ל לפי שצריך לומר בשעת כניסתו אשתחוה אל היכל קדשך ביראחק ואם אין תפילין בראשו סיכן הוא היראה ונמצא כאלו מעיד עדות שקר על עצמו ועליהם נאמר וראו כל עמי הארץ כי שם ה' יקרא עליך ויראו ממך ובכל מקום שחמלא ספרי הקבלה חולקים על פסק הגמרא הלך אחר הגמרא והפוסקים ובכל מקום שאינו חולק כגון כפי ה"ה גוונא שלא נזכר בגמרא וגם בפוסקים אפי' ראינו להמיר על דברי הקבלה. ומכל מקום צריך לבסות אותם מפני הטופס שהרי ש"ן שנתפילין הלכה למשה מסיני היא ויש בה קדושה וביא מגולה ונראית וכל שאי אפשר לו לכחות מוטב שיניחם בזהכ"ל ואעפ"י שהדל"ת והיו"ד שבראשונה אין בהם קדושה שאני בני דרך קשירה לא דרך כתיבה אבל השי"ן ודאי יש בה קדושה וזה מובאר:

16. Radvaz

1479-1573

אלף פב (ח) **שאלה** אם יש להניח תפילין בחול המועד. כי ראינו בזה כל העם פוסחים על שתי הסעיפים לפי שהרא"ש ז"ל כתב בהשגחה שחייב להניח וכזה גדולה מזה שאותה השגחה מותר לכתוב בחול המועד משום דבר האבד ומקלטה יראים לעצמם לפי שנמצא כתוב בספרי הקבלה שהניח תפילין בחול המועד - נעשה ואנחנו לא נדע מה נעשה;

תשובה שב ואל תעשה אני שונה כאן כי ראינו הכמי האמת מרחיקין זה מאל. שוב מנאחי שנשאל הרשב"א ז"ל מה ושמחתי מאל על השוכחו ח"ל דעתי אני שגם הוא אוח שהרי חולו של מועד אסור בכל מלאכה שאינה מלאכה האבד ומלאכה ו דאורייתא דכלהו הנאי מייחו לה מקרא במגיגה וכן בשילבי שמעתא קמייחא דפ' קמא דע"ז וכן דעת רבותינו בעלי ה"הו"ם ז"ל וכן דעת הראב"ד ז"ל אעפ"י שהחירו לכתוב אותם לעצמו בחולו של מועד וכן אנו נוהגין ע"ל. למדתי ממנה דלמי שאבד שהמלאכה בחולו של מועד אינה אלא מודברי הפוסקים כמו שכתב הרמב"ם ז"ל אם כן חולו של מועד אינו אוח ואריך להניח כדי שיסיה לו אות וכיון שהיא פלוגתא דברי הקבלה יכריחו ואתם אל תניח:

19. Magen Avraham

OC 1:4

1635-1682

20. Magen Avraham

OC 24:1

1635-1682

שנת קל"ג, ב): א"א חזו הציצית. בין קמייתא לזרת, (מדר ברכות לרבי מיכל מארפשטיק דף ג' א). כשיגיע לפרשת יציאת, יקחם גם ציד ימין, ויביט בהם, ויהיו צידו עד שיגיע לנאמנים ונחמדים לעד, ואז ינסק הציצית, ויסירם מידו, (כתבי האר"י פרי עץ חיים שער ק"ש פסק ט):

צגיטין דף ע' [ע"א]: ד המושבים. המקובלים האריכו צענין תפלת חזות, וברקנטי פרשת בראשית [ד, א ד"ה ספר היתר] כתב זה לשונו, יש אומרים זמן בקשת רחמים הוא סוף הלילה, ואני אכריע כי בחלות ראוי לבקש רחמים על כנסת ישראל ועל בנייה כו' ובסוף הלילה יבקש צרכו, ובקשה זו צריכה להיות בנפילת אפים ע"כ. ועיין סימן קל"א סעיף ב' ג'. ב' ובגמרא דילן [ברכות ג. אן למירוך הראשון דנתן סימן לאמצעיית דאמצעייתא והיינו חלות, משמע דעת רבון הוא, ולמירוך

18. Radvaz

אלף קנא (פ) **שאלה** שאלה על מה שמכו העולם לחלוץ התפילין בתפלת מוסף ראש חודש:

תשובה דבר זה לא נמצא בגמ' ולא בפוסקים הגמלאים אלא ונמצא בספר חלקיה על המלות ועליו שמכו וכהנו כולם לחלוץ התפילין. ואעפ"י שאינם יודעים טעמו של דבר אלא (כגון) [כיון] שראו למקאת המתעסקים בפפרי הקבלה שחולצין אותם גם הם עושים כן מלות אנשים מלומדה כהלכתא בלא טעמא. אבל הוא ז"ל נתן טעם יעוין מהכרו. כי אין אדם ראוי לכותבו בתשובת שאלה הנעשקת ממקום למקום. וגם אני נוהג לחלוץ אחר שראיתי הספר ועמדתו על הדבר לפי שיש בידו כל גדול בכל דבר שכתב בגמרא או באחד מן הפוסקים או בעלי ההלכות אפילו שיסיה הפך ממנה

שכתוב בספרי הקבלה אני מודה בו ולא אחוש לתם שכתוב באחד מאותם הספרים ולעממי אם הוא חומרא אני נוהג אוחו ואם קולא לא אחוש לה וטעמו של דבר לא ראינו לכותבו פה וא"ת הרי מנסג זה הפך הגמרא שהרי דין התפילין כל היום הא לא קשיא שאם היינו נוהגים כך שפיר קאמרת אבל כיון שהן צריכין גוף נקי לסבב קלה אלו חולצין אותם ובלא סבב נמי מיד אחר רביע שעה צריך לחלוץ א"כ כדאי הוא חלקיה להקדים בשבילו רביע שעה ומ"מ אין אני מורה לאדם לחלוץ ושלא לחלוץ ואפשר לתת קלת טעם לפי הפשט כיון דצמוסף דומה ראש חדש לימים טובים שנקראו אות ראוי לעשות לו כבוד זה ועוד שהתפילין נקראו כתר והוא אומר כתר בקדושת מוסף ואין ראוי שיסיו שני כתרים ביחד ואפילו ביחיד שאין שם קדושה כיון שהוא זמן הראוי לכתר ראוי שלא יסיו על ראשו תפילין והנראה לעניות דעתי כתבתי. דוד ז' זמרא:

21. Magen Avraham

OC 41

1635-1682

כו " קודם בואו לבית הכנסת יאמר ואני צרוב חסדך [מהילס ה, ת] וכו', ובכניסתו יאמר בבית אלהים נהלך ברגש [גם זה, טו] (כתבים שער הכוונות ענין בית הכנסת). קודם תפילת שחרית יקבל עליו מלות עשה של ואתהב לריעך כמון (יש ספר הכוונות ד"ה כשהיו): א בשיניה ידיו. פירוש

22. Mishna
Berura
25:42

(מב) שתייהן מעומד. עיין במגן-אברהם שרוצה להכריע דהנחה של יד תהיה מיושב והברכה תהיה בעמידה; אבל כאלה רבה בשם רש"ל בתשובה סימן צח כתב, דמי לנו גדול מר"ש מקינון, אחר שלמד קבלה היה מתפלל כתינוק בן-יומו, דמי שלא יכול להשיג סודה על נכון יבוא לקצץ בנטיעות, על-כן (נב) יהיה הברכה והנחה בעמידה. ובביאור הגר"א הוכיח דגם לפי הזוהר מותר להניח התפלה של יד בעמידה, על-כן אין לזוז מהמנהג. כתב הכנסת הגדולה בכללי הפוסקים: כל דבר שבעלי הקבלה והזוהר חולקין עם הגמרא והפוסקים, הלך אחר הגמרא והפוסקים; מיהו אם בעלי קבלה מחמירין, יש להחמיר גם-כן; ואם לא הוזכר בגמרא ובפוסקים, אף-על-פי שזכר בקבלה, אין אנו יכולין לכוף לנהוג כך; (נג) ודין שאין מוכר בהיפוך

בש"ס ופוסקים, יש לילך אחר דברי קבלה; וגם במקום שיש פלוגתא בין הפוסקים, דברי קבלה יכריע; **יב (מג) בכל**

23. Chacham Tzvi
R' Tzvi Ashkenazi
1656-1718

שאלה לו

הבא לבית הכנסת בשעה שהש"צ אומר פסוקי דזמרה היאך יתנהג

להלאנדייא אייר התם"ו ליצירה.

וצריך אני להודיע לשואל שאפילו אם היו דברי הזוהר הפך מהפוסקים לא היה לנו להניח דברי הפוסקים בשביל דברים האמורים בסתרי תורה, כי אין לנו בדינים והוראות עסק בנסתרות, זולתי במקום שיש מחלוקת בין הפוסקים אז נכון לסמוך על הכרעת הזוהר^(א), וכן כתב הרב הגדול מוה"ר דוד בן זמרא בתשובה ל"ו [סי' אלף קיא] ז"ל, ובכל מקום שנמצא דברי קבלה חולקים על הגמרא הלך אחר הגמרא והפוסקים, ובכל מקום שאינו חולק כגון בכהאי גונא שלא נזכר בגמרא וגם בפוסקים אני ראיתי לסמוך על דברי קבלה עכ"ל. ובתשובה ח' [סי' אלף פב] כתב וכיון שהיא פלוגתא (רצה לומר בין הפוסקים) דברי הקבלה יכריעו עכ"ל, הרי אם לא היתה פלוגתא בין הפוסקים דברי הקבלה לא יכריעו ההפך.

שנים שבאו לבית הכנסת בשעה שהחזן אומר פסוקי דזמרה האחד דילג בפסוקי דזמרה על דרך האמור בפוסקים ז"ל (שו"ע או"ח סי' נב) כדי להתפלל עם הקהל והשני התחיל מתחילת הברכות השחר והיה משבח ואומר על הסדר ולא התפלל עם הקהל, באומרו שכך היה דעת הרשב"י בספר הזוהר פרשת במדבר (קכ ע"א), ילמדנו רבנו הי מינייהו עדיף.

תשובה. אין מדברי הרשב"י ראיה למי שאיחר ובה בשעה שהציבור מתפללין, כי הוא לא דיבר אלא בטעם וכונת הסדר המסודר לנו מפי אנשי הכנסת הגדולה וחכמי התלמוד בעצם וראשונה ולכתחילה הכי עבדינן, וכבר ביארו לנו ביותר תלמידי הרב האלוקי כמוה"ר יצחק אשכנזי ארבעת רבעיהם כנגד ארבעה חילוקי עולמות הלא בספרתם, אבל כל זה אינו עניין למתאחר דודאי כולי עלמא מודו דטפי עדיף לדלג כדי להתפלל בציבור, וגם רשב"י מחכב מאוד תפלת הציבור בספר הזוהר ואומר שהיא מקובלת בגוין סגיאין עיין זוהר בראשית דף קס"ז ע"ב על הפסוק (בראשית לב, ז) ויבואו [וישובו] המלאכים מקוטרות מור ולבונה מכל אבקת רוכל. וא"כ כשם שמכח מאמרי תלמודנו האומרים שתפלת הרבים מקובלת הכריחו הראשונים והאחרונים ז"ל שטוב לדלג פסוקי דזמרה כדי להתפלל עם הציבור, אותו ההכרח בעצמו הוא בדברי הרשב"י ז"ל.

זוהר יסוד תורתנו הקדושה, שאם לא כן נתת תורת כל אחד ואחד בידו לילך אחר הבנתו בספר הזוהר הטובה היא אם רעה, ובעוונותינו שרכו זה סיבה לפרצות גדולות אשר עיני ראו ולא זר כמה אנשים עברו תורות חלפו חק בהסמכם על דברי הזוהר או הרעיא מהימנא לפי דעתם המזוהמת בפירוש דברי הזוהר או ברעיא מהימנא, וחס להו לבעלי הזוהר והרעיא מהימנא מעלות על דעתם הדברים ההמה. ולא היה מן הצורך להעלות דבר זה על ספר אלא להוציא מלבן של המתחכמים להורות הפך דעת רבותינו הפוסקים ז"ל, על משענת קנה חכמת הזוהר הקדוש אשר דבריו סתומים וחתומים באלף עיזקאין כל קביל די רוח יתרא בהו לומר כי הם ירדו לסוף דעתו וכל רז לא אניס להו, וה' הטוב יכפר.

הנראה לעניות דעתי כתבתי וחתמתי פה אלטונא יע"א יום ג' ל"ה למספר בני ישראל.

צבי בכמוה"ר יעקב ולה"ה אשכנזי ס"ט

25. *Maseis Binyamin*
 R' Binyamin Aharon Salnik
 16th c.

הדרך השני לילך אחר רוב מנין ובנין, הרי לפניך ספר הזוהר שהוא שקול יותר מכל המחברים שאחר חתימת התלמוד, ואם יהיו כל המחברים בכף מאזנים אחד וספר הזוהר לבדו יעלה בכף שנייה מכריע את כולם, והרי הוא עדיף מרוב מנין ובנין, וכמו שכתב ב"י דאזלינן בתר דעת הזוהר נגד שאר מחברים. וק"ו בנדון שלפנינו דאיכא רבוותא טובא ורבים שמסכימים לדברי הזוהר. הלא המה האגודה ונמוקי יוסף ומהרי"ל ובנימין זאב ושלטי הגבורים כאשר הבאתי דבריהם למעלה.

26. *Chasam Sofer*
 R' Moshe Sofer
 1762-1839

ידענא פאר-רום מכ"ת שלא ילעג עוד על מנהגי ישראל שנעלם טעמם ממנו כי ממקור מים חיים הם נובעים, ורגיל אני לומר כל המפקק על נימוסי ומנהגנו צריך בדיקה אחריו כי מי שתורתו אומנתו ויראת ה' התולתו ובילדי נכרים לא יספיק לא יתן לחטוא את בשרו, ויפה כ' פר"מ על שכנגדו שהביא מכתבי האר"י וכ' עליו פר"מ עם נעלמים לא אבוא יפה דיבר, וכן אני אומר כל המערב דברי קבלה עם ההלכות הפסוקות חייב משום זורע כלאים פן תוקדש המלאה הזרע אשר תזרע, ולעומת זה המערב ספרי הגיון עם דברי תורה עובר על חורש שורחמור יחדיו ואם הוא מנהיג ישראל מנהיג בכלאים:

24. *Sheilas Yaveitz 1:47*
 R' Yaakov Emden
 1697-1776

שאלה זו שו"י לאסו' מורי ידי' כי וידי' נפשי נשית כמוהרר יעקב ש"ן לי דומ"י תהלה :

עת... אין צירי לסאריך כפי כבוד רוס תעלמו ע"כ במעומת פנים דמר לימא לן מכני עילי מעליהחא דאמר אצ"ו הגאון ז"ל צמה שאמרו ז"ל כמותן משחו בין לפון לדרוס וכו' וסירטו צו הפוסקים ז"ל כידוע. והמקובלים אמרו בהיפך. ודכירנא לפי חומר דעתי כשה"י אצ"ו ז"ל דר על הגראפט אלל וויזט ספסרדי נגד בית יחומי הכ"מים. כ"י לו מעיה כפירוש המקובלים כחור הקסן (איבר דיה זייטע קאמיר) והלא הוא בעלמו ז"ל כסב בספרו תשובה (ל"י) כל היכא דאיכא פלוגמא בין הפוסקים והמקובלי'. על הפוסקים יש לסמוך כי אין לנו עסק בנפשות וכו' ע"כ יחיד לנו משכ"ת נחוב, כי כוודאי שמע ממנו ז"ל שום דבר על זה, ואם יש למכ"ת טעם לכוון מדעתו, הלא ימנע טוב ממנו. וכי יבא דברו וכדרכו ואלו' ש"י למעכ"ת עד שולם וכי מנוחתו כבוד אמן. ממנו דורשי שלמו פננתו פ"י :

אמנם דווקא באופן זה כשאין לנו לנסות מתשול במחלוקת. ואין לנו יכולין נכסוות בין התלמוד והמקובלים שכל כרחנו לנו לריכס אז להחיק במחלוקת כזו שהיא לשם שמים שבושה להתקיים. ובענין כזה אין ספק שגם בעל כוזהר עלמו דרב נוצריה. לא עשה מעשה כדבריו. כמבואר במקומות הרבה מהתלמוד. ואין לורך לבאריך בזה, וידוע שאין ענין הספר הסודי שהוא רק לבאר דעתו ע"פ הסוד. ולא לקבוע סלכא במקוב שחולקין עליו חבריו. משא"כ בעקום שצ"רי התלמוד סתומים וחמומים ומובלים פירושים שונים. והמפרשים דחקו אל קיר הנכחם לפרשו ע"פ סברתם ולא ידעו מהזוהר כלום. וזכינו שראינו כוזהר טפרס פירוש אחר בדברי הגמרא, ולא כחולק אלא כמסר לטן כגמרא בסתום. למה יגרע חלקו. ומה חסרון במקו. מכל המון המפרשים. כלבעבור שדבריו דברי קבלה, נדחם בשתי ידים. דל קבלה מהבא, מכדי שקולים כן, ולמה לא נשמע לראשונים ולפירושי הקדמון. אפי' לא היה ראיה לזה יותר מה. כלא יש לנו לעשות נכוח בדברי כוזהר. אחר שאינו חולק. וכדמשמע ג"כ מלשון חשו' א"ת הגאון כ"ל. וכדכ"ז. וס' יוקסין. (ואחרון חביב הרב"י צא"ח פכ"ה לשנין סה עברך שחיס יע"ש פירוש כי ממנו סיוט ברור למ"ש) שמדברי כולם נלמד שאין להמרים נגד כוזהר ולעשות מעשה שלא כדעתו. אלא דווקא במקומות שברור לנו שהתלמוד חולק (וצ"ל וכוון להשתדל בכל תאמלי כחון להאזות חס אפשר. כמלואה עלינו בכל מקום להעיל שלום. בפרטות בין ת"ח המרביס שלום) אבל במקומות שאין הדבר ברור לפנינו שתולק, ואילו כיו הפוסקים מחולקים חס תולק או אינו חולק. יברישו דברי המקובלים כדברי כוזהר שאינו חולק. וכ"ש וכן בדיון כשמפרש צו פירוש אחר שלל דעת המפרשים. שאחר שלשון הגמרא סובל פירושו. יותר יש לנו לקבלו מדעת המפרשים, וזה דבר שאין לספק בו לדעתי, ופ"ד שאזון מפרשים עלמן אלמלי ראו כוזהר חולי לא פירשו לנו כך. ולא עוד שאללי אין ספק שהיו חזירים מפרושים :

27. Maharshal
R' Shlomo Luria
1510-1574

רלד

שו"ת

סימן צח צט

מהרש"ל

סימן צ"ח

תשובה אהובי ידידי המשכיל הר' מרדכי בר תנחום י"ץ ששאלת אותי על מנהגי אם להניח תפילין של יד בשיבה או בעמידה מפני שראית הרבה מן המדקדקים בדיקדוק עניות להניח תפילין של יד בשיבה דע אהרן חזשים מקרוב באו ורוצים להיות מכת המקובלים וממדרשי הנעלמים ומחלשי הראות לא יביטו באור הזוהר ולא ידעו מוצאו ומבואו וכוונתו אלא שכך מצאו בספרי רשב"י ודע אהרן שכל רבותי ואבותי הקדושים ששמשו גאוני עולם ראיתי מהם שלא נהגו כך אלא כדברי התלמוד והפוסקים ואם היה רשב"י עומד לפנינו וצוח לשנות המנהג שנהגו הקדמונים לא אשגחנינו ביה כי ברוב דבריו אין הלכה כמותו וכאשר כתב הקאר"ו וראייה לזה שהוא כתב סודות גדולות ואזהרות נפלאות שאין לברך שתי ברכות על תפילין של ראש ושל יד ואנו לא אשגחנינו ביה ומברכין שתיים גם הוא כתב המניח תפילין בח"ה חייב מיתה ואנחנו מניחים ומברכין עליהן ואף שבני א"י אינן מניחין תפילין כלל בח"ה לפי שהרשב"א בא וביטל המנהג לפי סברתו שתפס דעת ר"י בעל התוס' ולא שחשו לבד לדברי הזוהר ולא תאמר שהוקנים שהיו לפנינו לא ידעו מהספרים החזונים שנמצאו לע"ע ביד הלומדים הלא האגור נמי כתב שמצא ג' דינים בהזוהר וזה שזכרתי אחד מהן וכל הקדמונים למדו ודקדקו הרבה בספר ההוא ואפ"ה לא חשו לזה כי האמת שהוא עצמו כתב שלא מצא דבר זה בכל המחברים שראה בימיו ועתה פקח עיניך וראה אם היה בזה ממש אי אפשר שלא הזכירו שום מחבר אחר גם לא אישתמיט רמו בתלמוד בבלי וירושלמי ספרא ופסיקתא ושאלתות ויפה כוונ' הקאר"ו שהביא הרבה דברים מהזוהר וזה לא הביא כי לא חש לזה ועוד דע שכוונת רשב"י לחלק תפילין של יד משל ראש וכאלו הן בנויין על שתי יסודות שתפילין של יד הוא רמו לתפילה מיושב ושל

ראש לתפילה מעומד ואזיל לטעמיה שכתב נמי המניח תפילין בח"ה חייב מיתה משום שתפילין של יד הוא הרמוז לה ושל ראש רמוז לשבתות וי"ט ואנחנו אין חוששין לזה אלא שתייהן עניין אחת הוא וקשירה א' היא אלא שזהו כנגד הראש וזהו כנגד הלב ומי שבא לדרוש ידרוש אבל האמת יורה דרכו ומי שלא ידע להשיג סודה על הנכון בקל יבא לקצץ בנטיעות. עוד מצאתי בליקוטים שצריך להניח תפילין בעמידה דאין לך דבר קדושה יותר מזו ועוד שדומה לעבד העומד לפני רבו ומקבל עליו חותמו העשויה לעבדות ולא חילק בין יד לשל ראש וגם משמע להדיא שיעמוד מיד ויקבל חותמו שעיקר חותם תפילין של יד שני' כחותם על זרועו לכן אהובי אל תלך בדרך אתם ואין לך עסק בנסתרות המתיהרים בחידושים כאילו הן יודעים ומבינים רז תורה וצפונייה והלואי שידעו הגלויים מה יפה כח של רבי שמשון מקינון אחר שלמד סתרי הקבלה אמר שהוא מתפלל כתינוק בן יומו וד"ל עוד אומר לך שקבלתי מחמי הגדול מהר"ר קלונימוס ז"ל שקבל מהחסיד הגדול מהר"ר דגיא ז"ל שהיה תלמיד מובהק ושימש מהר"ר איסרל בעל תרומת הדשן ז"ל וראה הנהגתו שנהג כמו שאנו נוהגין ע"כ נהוג כדרכך ויהיה להם מה שלהם אבל דע שכל המשנה ידו על התחתונה וידינו על העליונה.

סימן צ"ט

שאלה ראובן טען על שמעון שאשתו השכינה משכנות בידו בריבית בחזקת שהן של גוים ואינו כן אלא הם שלו ושמעון השיב אני מאמין לאשתך לדבריה הראשונים ואיני מאמין לדבריך ולא לדברי אשתך האחרונים כי אני מוחזק בדבר וכמו שפסק ריב"א והרא"ש בתשובה הלכה למעשה.

תשובה יראה שאם הביא ראובן עדות בבירור הדברים שהמשכון היה שלו צריך שמעון להחזיר לו המשכנות בלא ריבית שהרי

29. Yabia Omer 6:8

R' Ovadía Yosef

1920-2013

28. Aruch Ha'Shulchan OC 25:29

R' Yechiel Michel Epstein

1829-1908

כ ודע שיש בענייני תפילין וכן בשאר מצוות מה שעושים ע"פ חכמת הקבלה וכתבו הפוסקים כלל בזה דכשהגמרא והפוסקים מחילקים עם הוזהר הולכין אחרי הגמ' והפוסקים ואם הוזהר מחמיר יכול מי שירצה להחמיר כהוזהר ובדבר שלא נזכר בגמרא ודאי ראוי לעשות כדברי הוזהר אמנם אין כופין על זה [מג"א סק"ך שם רדב"ז ע"ג אמנם מקובלני ש"א להיות הזוהר מחולק עם הגמ' א"כ שם בגמ' יש פלוגתא ובמקום שהדין פסוק בגמ' גם הזוהר ש"ל כן ואולי יש מקומות שלא פירשו כן כזוהר לא כוונו האמת ולריך לפרש פירוש שישמחה עם הגמ' ודו"ק] :

סימן ח

ב"ה. פעה"ק ירושלים ת"ו. השט"ו לפ"ק.

לכבוד ידידנו הדגול הרב הגאון המפורסם בנסתר ובנגלה, וכתר שם טוב עולה, בנן של קדושים, גזע ישישים, אראלים ותרשישים, מהר"ר עובדיה הדא"ה שליט"א חבר בית הדין הגדול ירושלים ת"ו ומחבר הספר שו"ת ישכיל עבדי. ועוד.

א) אחרי עתרת החיים והשלום וכט"ס. גלילי ידי קדשו הגיעוני לנכון. ובדבר מה שהעיר כת"ר על מה שהעלתי בשו"ת יביע אומר ח"א (האו"ח סי' ה), שהעומד באמצע קריאת שמע וברכותיה, ושמע קדיש, יענה: "אמן יהא שמיה רבה מברך לעלם

לעלמי עלמאי יתברך", ולא ימשיך עד "דאמירן בעלמא" כמנהגינו תמיד ע"פ האר"י ז"ל. וסמכתי על מ"ש מרן בבית יוסף (סי' נ"ו) בשם רבינו הגדול מהר"י אבוהב ז"ל, שמאחר שיש מחלוקת בדבר, שיש אומרים שצריך לענות כ"ח תיבות דהיינו עד דאמירן בעלמא, וי"א כ"ח אותיות, לכן צריך לענות עד דאמירן בעלמא, אבל כשיפסק בק"ש וברכותיה לענות קדיש לא יענה אלא עד לעלמי עלמאי, ולא יותר, שאולי השאר וז"ל זפסק, ומרן הב"י הוסיף שיש לענות בק"ש וברכותיה, גם תיבת יתברך, דאיתא במדרש שאסור להפסיק בין עלמאי ליתברך. וע"ז העיר כת"ר שאיך הרהבתי עזו להכריע נגד דעת האר"י ז"ל שקבל מטי אליו ז"ל שצ"ל כ"ח תיבות עד דאמירן בעלמא, נגד בחינה שלישיית של מלוי המלוי של השם, כמבואר בשעת חכונות (בדרוש הקדיש דט"ו ע"ב), וכבר כתב מרן החיד"א בברכי יוסף (סי' מו ס"ק יא), שאף שקבלנו הוראות מרן שפסק שאין לברך הנותן ליעף כח, קים לן שאילו ראה מרן דעת קדוש האר"י ז"ל גם הוא יודה שיש לברכה, וכן נתפשט המנהג בגלילותינו, ומה גם שהכונה ג' כ' שמרן חזר בו מזה בסוף ימיו. וכן ראוי לנהוג. ע"כ. ודון מינה לנ"ד שצ"ל עד דאמירן בעלמא. וכן פסק בבן איש חי (פרי שמות אות ו) שכדברי האר"י ז"ל עיקר, ולכן גם בק"ש וברכותיה צריך לענות עד דאמירן בעלמא, ודלא כמרן ז"ל. עכת"ד. והנני להשיב, כי באמת לא נכחד ממני דברי האר"י ז"ל הנ"ל, וכאשר עיני צדיק תחזינה מישרים בחשובתי (שם אות ד), והבאתי ג"כ דברי הרב בן איש חי והרב כף החיים שפסקו שיש לענות תמיד עד דאמירן בעלמא. ע"ש. אולם אדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש, שמאזר שריב הפוסקים הראשונים ס"ל דסגי לענות תמיד עד לעלמי עלמאי, ומהם: רב סעדיה גאון, רב עמרם גאון, ורש"י בס' הפרדס ומחזור ויטרי, והרמב"ם בנוסח התפלה ובעלי התוספות, ותרשב"א, והארזות חיים, והרד"א, והריב"א, (וכמו שקבצתים כעמיר גורנה בחשובתי שם סי' ה אות א), לכן צדק מאד מרן הב"י בהביאו להלכה דברי רבינו הגדול מהר"י אבוהב, שיש לחוש משום הפסק שלא לצורך בק"ש וברכותיה, וע"כ יענה רק עד עלמאי או עד יתברך, ותו לא. [וכ"כ הל"ח והמג"א והאר"י. וע"ע כמחצית השקל (סי' קד סק"ו). ע"ש]. ונשענתי בזה על רבותינו האחרונים שהיה להם יד ושם גם בחכמת הקבלה, ועם כל זה, פסקו שבק"ש